

ĐÀO TẠO NGHỀ CHO LAO ĐỘNG NÔNG NGHIỆP, NÔNG THÔN VIỆT NAM

TRINH XUÂN VIỆT

Đào tạo nghề cho người lao động giữ vai trò quan trọng hàng đầu trong phát triển nguồn nhân lực phục vụ cho các mục tiêu kinh tế - xã hội của đất nước. Trong phát triển nông nghiệp, đây là vấn đề cấp bách nhằm hướng đến xây dựng nền nông nghiệp sinh thái, nông thôn hiện đại, nông dân văn minh. Bài viết này đề cập một số vấn đề liên quan đến thực tiễn công tác đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn và biện pháp khắc phục những tồn tại, hạn chế trên cơ sở quan điểm mới của Đảng.

Từ khóa: Lao động, nông nghiệp nông thôn, chuyển dịch cơ cấu kinh tế nông nghiệp, nông thôn, đào tạo nghề, cơ cấu lao động

VOCATIONAL TRAINING FOR AGRICULTURAL AND RURAL WORKERS IN VIETNAM

Trinh Xuan Viet

Vocational training for workers plays a leading role in human resource development to obtain national socio-economic goals. In agricultural development, this is an imperative issue towards building ecological agriculture, modern rural areas, and civilized farmers. This article addresses a number of issues related to the vocational training for rural workers, and measures based on the new guidelines of the Party.

Keywords: Labour, agriculture and rural area, agricultural economic restructuring, rural area, vocational training, labor structure

Ngày nhận bài: 16/3/2023

Ngày hoàn thiện biên tập: 28/3/2023

Ngày duyệt đăng: 7/4/2023

Thực trạng công tác đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn

Lao động nông thôn là một bộ phận của nguồn nhân lực nói chung, được phân bố ở nông thôn và làm việc trong các lĩnh vực kinh tế - xã hội trên địa bàn nông thôn, bao gồm: sản xuất nông, lâm, thủy sản, công nghiệp, tiểu thủ công nghiệp, thương mại, dịch vụ và các hoạt động phi nông nghiệp khác diễn ra ở nông thôn.

Theo báo cáo của Tổng cục Thống kê, dân số trung bình năm 2022 của cả nước ước tính là 99,46 triệu người. Trong đó, dân số thành thị là 37,09 triệu người, chiếm 37,3%; dân số nông thôn là 62,37 triệu người, chiếm 62,7%. Lực lượng lao động từ 15 tuổi trở lên năm 2022 đạt 51,7 triệu người; lực lượng lao

động ở khu vực thành thị là 19,1 triệu người, chiếm 36,94%; lực lượng lao động ở khu vực nông thôn là 32,6 triệu người, chiếm 63,06% lực lượng lao động của cả nước, trong đó lao động làm việc trong khu vực nông, lâm nghiệp và thủy sản là 13,9 triệu người.

Thực tế cho thấy, lao động nông thôn vẫn chiếm tỷ lệ cao trong lực lượng lao động xã hội, nhưng phần lớn lực lượng này có trình độ tay nghề, chuyên môn kỹ thuật thấp, chưa đáp ứng được yêu cầu của doanh nghiệp và thị trường lao động. Do vậy, yêu cầu cấp cấp thiết đặt ra là phải đào tạo nghề cho lao động nông thôn có đủ trình độ chuyên môn, tay nghề để có thể tham gia vào các công việc sản xuất quy mô lớn.

Nhận thức tầm quan trọng của công tác đào tạo nguồn lao động cho nông nghiệp, nông thôn, Đảng và Nhà nước đã ban hành nhiều chủ trương, chính sách như: Nghị quyết Hội nghị lần thứ 7 Ban Chấp hành Trung ương khóa X nhấn mạnh, nông dân được đào tạo có trình độ sản xuất ngang bằng với các nước tiên tiến trong khu vực và đủ bản lĩnh chính trị, đóng vai trò làm chủ nông thôn mới...; tăng cường đào tạo, bồi dưỡng kiến thức khoa học kỹ thuật sản xuất nông nghiệp tiên tiến, hiện đại cho nông dân; đào tạo nghề cho bộ phận con em nông dân để chuyển nghề, xuất khẩu lao động.

Ngày 27/11/2009, Thủ tướng Chính phủ đã ban hành Quyết định số 1956/QĐ-TTg phê duyệt Đề án "Đào tạo nghề cho lao động nông thôn đến năm 2020" (gọi tắt là Đề án 1956) với mục tiêu nâng cao chất lượng và hiệu quả đào tạo nghề, nhằm tạo việc làm, tăng thu nhập của lao động nông thôn; góp phần chuyển dịch cơ cấu lao động và cơ cấu kinh tế, phục vụ sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa

nông nghiệp, nông thôn...

Chỉ thị số 19-CT/TW ngày 05/11/2012 của Ban Chấp hành Trung ương về tăng cường sự lãnh đạo của Đảng đối với công tác dạy nghề cho lao động nông thôn đã xác định, tập trung dạy nghề cho thanh niên nông thôn đáp ứng yêu cầu lao động của các cơ sở công nghiệp, thủ công nghiệp, dịch vụ xuất khẩu lao động và chuyển nghề; dạy nghề cho bộ phận nông dân trực tiếp sản xuất nông nghiệp để thực hành sản xuất nông nghiệp tiên tiến, hiện đại. Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng cũng xác định mục tiêu: “Đến năm 2025, tỷ trọng lao động nông nghiệp trong tổng lao động xã hội khoảng 25%; tỷ lệ lao động qua đào tạo là 70%”...

Nhờ những chủ trương, chính sách của Đảng và Nhà nước, trong 11 năm thực hiện Đề án đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn (2010-2020), cả nước có gần 10 triệu lao động nông thôn được học nghề, đạt 89% mục tiêu Đề án đặt ra, trong đó gần 4,6 triệu người được hỗ trợ đào tạo nghề theo Đề án 1956 (đạt 65% kế hoạch). Bình quân hàng năm có gần 1 triệu lao động nông thôn được học nghề. Giai đoạn 2016-2020, tỷ lệ lao động có việc làm sau đào tạo đạt 89,3%, vượt 9,3% so với giai đoạn 2020-2015. Có gần 1,2 triệu người đã được các doanh nghiệp tuyển dụng sau học nghề. Trên 2,3 triệu lao động sau học nghề tiếp tục làm nghề cũ nhưng năng suất lao động tăng từ 10-20%. Đồng thời, có 134.845 lượt hộ nghèo có người tham gia học nghề, có việc làm đã thoát nghèo; 261.361 hộ có người tham gia học nghề, có việc làm, có thu nhập cao hơn mức bình quân tại địa phương. Tính đến năm 2022, cả nước có 31,9 triệu lao động ở khu vực nông thôn từ 15 tuổi trở lên có việc làm (tăng 627,2 nghìn người so với năm 2021).

Đào tạo nghề đã được chú trọng gắn với thể mạnh địa phương, với quy hoạch phát triển sản xuất, quy hoạch phát triển kinh tế - xã hội. Công tác đào tạo nghề góp phần quan trọng trong việc phát triển các loại hình kinh tế tập thể, hợp tác xã thông qua các hình thức liên kết sản xuất theo chuỗi giá trị, tạo ra nhiều công ăn việc làm, góp phần giảm nghèo bền vững, nâng cao đời sống vật chất, tinh thần cho người dân và đóng góp tích cực vào sự thành công trong xây dựng nông thôn mới.

Tuy nhiên, nhìn từ góc độ hiệu quả của công tác đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn vẫn tồn tại một số hạn chế như:

Tỷ lệ lao động qua đào tạo ở khu vực nông thôn còn thấp, số lượng, chất lượng có được nâng lên song chưa đáp ứng được yêu cầu thực tế; sự di cư

của lao động nông thôn ra thành thị ồ ạt gây thiếu hụt lao động ở nông thôn và gia tăng sức ép việc làm.

Quy mô đào tạo các ngành nghề trong lĩnh vực nông nghiệp ngày càng giảm mạnh; cơ cấu ngành nghề đào tạo chưa phù hợp với nhu cầu; cơ sở vật chất kỹ thuật phục vụ cho đào tạo nghề còn nhiều khó khăn côi, đầu tư cho dạy nghề còn hạn chế. Bên cạnh đó, công tác đào tạo nghề cho lao động nông thôn hiện nay còn mang tính phong trào, các địa phương thực hiện đào tạo nghề như là sự hưởng thụ chính sách ưu đãi của nhà nước.

Một số giải pháp đề xuất

Để nâng cao hiệu quả của công tác đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn, trong thời gian tới, cần thực hiện đồng bộ một số giải pháp sau:

Một là, xây dựng, điều chỉnh lại quy hoạch đào tạo nguồn lao động nông nghiệp, nông thôn phù hợp với yêu cầu thực tiễn. Mục tiêu đào tạo nghề cần chuyển dần từ chỉ chuyên đào tạo kỹ năng lao động nghề nghiệp để người lao động có thể làm được một công việc nào đó (trồng trọt, chăn nuôi, cung ứng dịch vụ nông nghiệp...) sang việc cung cấp hàng loạt các kỹ năng tổng hợp khác (tạo sản phẩm, tìm thị trường, sáng chế mẫu mã sản phẩm, tiếp thị...). Công tác quy hoạch đào tạo nghề hiện nay cần phải xác định được nhu cầu lao động cần đào tạo và nhu cầu thị trường lao động. Đồng thời, đào tạo nghề phải có tính đón đầu, bám sát diễn biến kinh tế, linh hoạt theo sự thay đổi của kết cấu kinh tế, kết cấu thị trường. Mở rộng thêm đào tạo các nghề mới, kể cả các nghề phi nông nghiệp như: sơ chế nguyên liệu, dịch vụ nông nghiệp, du lịch nông thôn, làng nghề, du lịch cộng đồng dựa trên các sản phẩm du lịch từ nông nghiệp, nông thôn và văn hóa bản địa.

Hai là, đổi mới nội dung, phương pháp đào tạo nghề. Kết hợp hình thành chuyên môn kỹ thuật tác nghiệp thành thạo với bổ sung các kiến thức về bảo quản, sơ chế sản phẩm, giới thiệu sản phẩm, tìm kiếm khách hàng, mua bán, kỹ năng tìm việc làm, khuyến khích khả năng sáng tạo trong lao động, đặc biệt là ý thức nghề nghiệp, kỷ luật lao động theo tác phong lao động công nghiệp. Mục tiêu của chiến lược đào tạo nông dân cần giúp họ có niềm tin mãnh liệt vào chính mình trước những khó khăn về vật chất và tinh thần để họ trở nên tích cực, năng động, sáng tạo đối với công việc, nhất là nghề nông trong quan niệm thường bị đánh giá thấp hơn so với các nghề khác. Đầu tư nâng cấp cơ sở vật chất kỹ thuật cho các cơ sở đào tạo; quá trình đào tạo tăng cường học hỏi kinh nghiệm, tham

quan các cơ sở kinh tế và thực hành các kỹ năng trong thực tiễn. Đào tạo nghề nhất thiết phải có sự liên kết giữa các cơ sở đào tạo nghề với các doanh nghiệp, các xưởng thủ công hoặc các trang trại, thậm chí là các hộ nông dân.

Ba là, nâng cao trình độ của đội ngũ giáo viên dạy nghề. Đây là yêu cầu cấp thiết, song lại đang là điểm nghẽn trong đào tạo nghề lao động nông nghiệp, nông thôn hiện nay. Thu hút giáo viên giỏi có tay nghề cao còn là điều rất khó do lương thấp, công việc thiếu ổn định. Đây là vấn đề các cấp có thẩm quyền cần xem xét để có chính sách hỗ trợ. Đồng thời, tăng cường liên kết với các doanh nghiệp, hợp tác xã, khuyến khích sự tham gia các tổ chức nghề nghiệp, tổ chức xã hội - nghề nghiệp, các nghệ nhân nghề thủ công, những người làm nông nghiệp, làm vườn có kinh nghiệm, những nông dân giỏi...tham gia vào công tác đào tạo nghề.

Bốn là, gắn đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn với xúc tiến giới thiệu việc làm cho người lao động sau khi được đào tạo. Lao động nông thôn còn bị hạn chế về khả năng tiếp cận dịch vụ cơ bản, khó khăn trong việc tìm kiếm các cơ hội việc làm tốt trong nông thôn. Các ngành kinh tế đô thị phát triển không dựa trên mối liên kết với nông thôn, trong khi khu vực nông thôn lại không đủ điều kiện để phát triển các ngành chế biến và dịch vụ phục vụ phát triển nông nghiệp. Do đó, cần chính sách thúc đẩy công nghiệp ở vùng nông thôn như: ưu đãi cho các doanh nghiệp về đầu tư ở nông thôn, phát triển việc làm phi nông nghiệp ở các vùng nông thôn và hỗ trợ lao động nông thôn học nghề mới khi đất nông nghiệp đang ngày càng bị thu hẹp; thúc đẩy chuyển dịch lao động từ nông nghiệp sang công nghiệp và từ khu vực kinh tế phi chính thức sang khu vực chính thức. Chính phủ cần nghiên cứu đầu tư phát triển một số doanh nghiệp xã hội ở các vùng nông thôn, tạo điều kiện mở rộng việc làm cho thanh niên, khuyến khích thanh niên khởi nghiệp bằng các chương trình nâng đỡ và các nguồn vốn vay ưu đãi.

Năm là, huy động các nguồn lực để đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn. Lồng ghép với các chương trình mục tiêu quốc gia trong việc bố trí kinh phí trung hạn, hàng năm cho nội dung thành phần về đào tạo nghề cho lao động nông thôn. Huy động nguồn lực từ các doanh nghiệp, hợp tác xã và các tổ chức, cá nhân tham gia vào công tác đào tạo nghề nông nghiệp. Tận dụng các nguồn vốn hỗ trợ từ các tổ chức quốc tế vào công tác đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn. Đồng thời,

phối hợp với các tổ chức quốc tế đánh giá chất lượng lao động ngành nông nghiệp; xây dựng các tài liệu đào tạo nghề nông nghiệp tiên tiến, chuyển đổi số, đáp ứng các tiêu chuẩn, quy chuẩn quốc tế.

Bên cạnh đó, tổ chức các diễn đàn quốc tế, chia sẻ kinh nghiệm trong đào tạo nâng cao chất lượng, kỹ năng cho lao động ngành nông nghiệp. Hợp tác đưa lao động nông nghiệp đi học tập và lao động theo diện hợp đồng có thời hạn ở nước ngoài. Rà soát, hoàn thiện hệ thống chính sách hỗ trợ về đào tạo nghề cho lao động nông thôn. Nghiên cứu, xây dựng mức hỗ trợ và hình thức hỗ trợ theo hướng hỗ trợ theo định mức của từng nhóm nghề phù hợp với thực tế.

Kết luận

Nông nghiệp nước ta đang tiến lên xây dựng một nền sản xuất lớn hiện đại, hội nhập quốc tế ngày càng sâu rộng. Sự thay đổi cơ cấu kinh tế chung và cơ cấu kinh tế nông nghiệp, nông thôn là điều tất yếu đòi hỏi phải có sự chuyển dịch tương ứng của lao động. Đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn là quá trình tạo tiền đề và có vai trò quyết định hiệu quả của sự chuyển biến này. Do đó, cần phải thay đổi quan niệm về đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn. Đào tạo nghề cho lao động nông nghiệp, nông thôn không phải chỉ hướng đến giải quyết lao động dôi dư trong nông nghiệp, tạo việc làm, xóa đói giảm nghèo, thực hiện chính sách xã hội mà đây là quá trình tạo ra nguồn nhân lực cho nông nghiệp, nông thôn hiện đại, sản xuất lớn, khoa học công nghệ cao và hội nhập quốc tế. Vấn đề cần đến cách nhìn nhận nhằm thay đổi tư duy trong đào tạo nghề và các giải pháp tích cực, đồng bộ từ Chính phủ, doanh nghiệp, địa phương và cả sự nỗ lực của bản thân người lao động.

Tài liệu tham khảo:

1. Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII, Tập 1, 2, Nxb Chính trị quốc gia sự thật;
2. Thủ tướng Chính phủ (2009), Quyết định số 1956/QĐ-TTg ngày 27/11/2009 phê duyệt Đề án "Đào tạo nghề cho lao động nông thôn đến năm 2020"
3. Tổng cục Thống kê (2022), Thông cáo báo chí tình hình lao động việc làm quý IV và năm 2022
4. Lê Phương Hòa (2021), Dịch chuyển lao động nông nghiệp ở Việt Nam: Một số hàm ý chính sách, <https://www.tapchiconsan.org.vn/web/guest/kinh-te/-/2018/823349/dich-chuyen-lao-dong-nong-nghiep-o-viet-nam--mot-so-ham-y-chinh-sach.aspx>.

Thông tin tác giả:

TS. Trịnh Xuân Việt - Học viện Chính trị, Bộ Quốc phòng
Email: viettx@gmail.com